

GOODPLANET challenges

THEMATISCH DOSSIER

Zero afval

1. INLEIDING:

Afval, een olifantenprobleem!

Onze afvalbakken puilen uit ... té veel afval! In België produceren we jaarlijks per inwoner zo'n 500 kg afval. Dat is ongeveer 1,5 kg per dag per persoon of zo'n 16,5 miljoen kg per dag voor heel het land. Dat is ongeveer evenveel als 3.000 Afrikaanse olifanten... En ons consumptiegedrag zorgt ervoor dat dit nog toeneemt.

Dit cijfer geldt enkel voor huishoudelijk afval. Daarbovenop komt nog het afval dat de industrie dagelijks produceert voor onze consumptiegoederen. Want voor elk gebruiksvoorwerp wordt tijdens het productieproces ook afval gemaakt. We schatten dat dit neerkomt op zo'n 9 kg extra afval per persoon per dag. Als we daar ons huishoudelijk afval bijtellen, komen we op een verontrustende 115,5 miljoen kg per dag voor België alleen. Dat is het gewicht van 19.000 Afrikaanse olifanten...

Het afvalprobleem stopt niet aan onze afvalbak. Erger, ons afval heeft zijn weg gevonden naar elke uithoek van de wereld: op de bodem van de oceaan, op de hoogste bergtoppen, diep in onze laatste wouden, begraven onder onze voeten... Dit probleem van zwerfafval werd op één eeuw tijd veroorzaakt. Maar het zal ons nog honderden of zelfs duizenden jaren achtervolgen. Vooral wat betreft die stukken zwerfafval met een lange afbreektijd, zoals plastic.

Ja, maar... we zijn in België toch kampioen in het sorteren?! Dat klopt. We sorteren en recyclen een heel groot deel van onze huishoudelijke verpakkingen en staan daarmee in de top 3 van Europa. En toch... is het afvalprobleem er nog steeds: onze afvalbakken puilen uit en ook de verwerking van ons afval heeft een grote impact op het milieu. Zelfs sorteren en recyclen vormen geen totaaloplossing. Er wordt zo vaak gehamerd op goed sorteren van ons afval dat we sorteren stilaan verwarren met wat werkelijk het best is: 'afval voorkomen'.

Afval voorkomen is zorgen dat we geen afval veroorzaken. Een bijzonder goede oplossing, maar het vraagt wel dat we op voorhand, bijvoorbeeld voor we naar de winkel gaan, nadenken over wat we nodig hebben. Misschien moeten we in totaliteit maar eens goed nadenken over onze manier van consumeren, eerder dan ons schuldgevoel nadien weg te sorteren of te recyclen?

Zero Afval is een uitstekende aanzet om te beseffen dat de reis van ons afval niet eindigt bij de afvalzak. Het is een ontzettend complex verhaal dat ons consumptiegedrag in vraag moet stellen... en bijgevolg onze hele samenleving. Een serieuze boterham, niet waar?

In dit dossier helpen we je met de theoretische basis rond afval en afvalvermindering door het probleem in brede lijnen te schetsen, maar vooral door mogelijke oplossingen aan te bieden.

2. ONS AFVAL EN ONZE PLANEET

Wanneer we denken aan wat we in onze afvalbak gooien, stellen we ons voornamelijk verpakkingen voor. Maar laat ons niet vergeten dat we onze afvalzakken ook vullen met heel wat zaken die niks met verpakkingen te maken hebben, bijvoorbeeld spullen die stuk, gebruikt, verouderd of versleten zijn. Van waar komt ons afval en waarom veroorzaakt het zo veel problemen?

DE CONSUMPTIEMAATSCHAPPIJ

Sinds de industriële revolutie, is onze manier van leven drastisch veranderd. We consumeren niet alleen veel meer, maar ook anders. Enkele voorbeelden:

- **Verpakkingen**

De meesten mensen doen hun inkopen tegenwoordig in supermarkten. Bijna alle verkochte producten zijn er verpakt. Die verpakkingen zijn uiteraard belangrijk, oa. voor de voedselveiligheid, het verstrekken van informatie, bescherming en transport. Maar ze zorgen ook voor een enorme afvalberg. In vele gevallen is de verpakking overbodig, bijvoorbeeld als ze enkel dient voor het gemak of voor marketing doeleinden.

Wat verstaan we onder 'over'verpakking? Bijvoorbeeld koekjes in drie lagen verpakt: in een plastic bakje, aluminiumfolie én kartonnen doos. Appels in kartonnen bakjes, omwikkeld met plastic folie. Een banaan, individueel verpakt in plastic. Of om onze gemakzucht nog meer te bevredigen: voorgesneden en verpakt fruit.

Al deze verpakkingen hebben een prijs, die wordt natuurlijk doorgerekend aan de consument. Zo bewees een studie van het Brussels Observatorium voor Duurzame Consumptie in 2008 dat de verpakking van producten 10 maal minder zou kunnen. Dit zou zorgen voor een verlaging van de aankoopprijs van 42%! Een goed argument om producten in bulk en verse producten te verkiezen boven kant-en-klare oververpakte producten !

- **Individuele verpakkingen**

Individueel verpakte porties confituur, mini-botertjes, chocolade, koekjes, kaas... we zien het overal waar gemakzucht wint van duurzame keuzes.

- **Wegwerpartikelen**

Dit zijn producten die we slechts éénmalig of kortstondig gebruiken en dan weggooien. Denk maar aan luiers, balpennen, papieren zakdoeken, scheermesjes, plastic bekers... Om nog maar te zwijgen over gadgets en andere nutteloze voorwerpen zoals bananenspellers (ja, ze bestaan echt! ¹) Ongeveer 80% van de geproduceerde goederen wordt slechts één maal gebruikt en verandert daarna in afval.² Stof tot nadenken, niet?

- **Consumptie is een cultuur**

Consumptie is een cultuur op zich geworden. Door reclame en mode zijn onze wensen veranderd in noden, die ons stuwen om altijd maar meer te kopen. Wat we bezitten wordt de weerspiegeling van onze persoonlijkheid. We hebben de laatste nieuwe smartphone en de hipste jeans nodig. Zelfs producten die nog perfect werken worden toch vervangen. Zo is de gemiddelde gebruiksduur van smartphones slechts 18 maanden³. Vaak is herstellen, als het als mogelijk is, duurder dan nieuw kopen. Herstellen en hergebruiken hebben plaats gemaakt voor het gemak van weggooien. Met als resultaat dat we erin geslaagd zijn om ons huishoudelijk afval in slechts 10 jaar tijd met 69 kg te laten toenemen⁴! Per jaar produceren we in België zo'n 500 kg huishoudelijk afval per persoon⁵. Een groot deel ervan (ongeveer 50%) is verpakkingsafval.

¹ <http://www.ecoconso.be/fr/content/peler-une-banane-ce-dur-labeur>

² <http://les.cahiers-developpement-durable.be/vivre/les-matieres-premier-reserves/>

³ Ecoconso, fiche conseil n°99, « Le point sur les GSM et Smartphones », 2015. www.econconso.be

⁴ Ecoconso, fiche conseil « 1, 2, 3 je gère au mieux mes déchets ! », 2011.

⁵ <http://www.milieurapport.be/nl/feitencijfers/milieuthemas/afval/productie-van-afval-door-huishoudens/hoeveelheid-huishoudelijk-afval/>

Geplande veroudering: Het principe waarbij met opzet gesleuteld wordt aan de levensduur van producten. Het doel ? Zorgen dat consumenten producten sneller vervangen om zo de economische machine draaiende te houden.

Het voorbeeld bij uitstek is de nylonkous. Toen ze in de jaren '40 op de markt gebracht werd bleek de nylonkous zo sterk dat de verkoop ervan in elkaar stuitte. Gevolg: de kousen werden aangepast zodat ze sneller versleten om op die manier de verkoop nieuw leven in te blazen. En daar waar tevoren het verkoopaccent lag op een sterke kous, ontstond nu de mode als verkooptroef. Modebewuste consumenten kregen de drang om nog bruikbare, maar ietwat verouderde kleding te vervangen door nieuwere kledij. Sindsdien werd dit model overgenomen door nagenoeg elke grote industriële speler (vooral in de automobielsector, textiel, huishoudtoestellen, elektronica, binnenhuisinrichting...). Consumenten die duurzaam willen kopen, staan hier voor een grote technologische en psychologische uitdaging.

SOCIALE EN ECOLOGISCHE UITBUITING

• De productie van onze goederen

We staan er niet altijd bij stil dat ons afval, voor het in de afvalbak belandt, een bruikbaar goed was. Het werd uitgedacht, gefabriceerd uit grondstoffen, ingepakt, vervoerd, verdeeld, verkocht en verbruikt. Voor elk van deze stappen waren grondstoffen, energie en water nodig. Daarnaast genereert ook dit productieproces zijn eigen afval, ook wel verborgen afval genoemd.

Verbruik van grondstoffen

Vele **niet-hernieuwbare grondstoffen** worden gebruikt in het industriële productieproces : aardolie, gas, zink, chroom, koper, bauxiet (voor aluminium)... De voorraad van deze grondstoffen op onze planeet is beperkt en we vinden ze enkel op specifieke locaties terug. Volgens schattingen⁶, zouden, bij eenzelfde consumptiepatroon, een heel aantal van deze grondstoffen uitgeput zijn tegen 2050.

Ook **hernieuwbare grondstoffen** worden vaak gebruikt in productieprocessen : denk maar aan hout, bamboe, katoen, maïs, rubber... deze materialen groeien continu aan, tenzij de exploitatie ervan sneller gaat dan de natuurlijke regeneratie. Probleem is dat deze hernieuwbare grondstoffen grotendeels gewonnen worden uit systemen met weinig respect voor het milieu (gebruik van kunstmest, pesticiden...) of aandacht voor de biodiversiteit (bv monocultuur van eucalyptusplantages, ...).

Verbruik van energie en water

De productie en het transport van onze goederen vraagt enorme hoeveelheden energie. Bijvoorbeeld de productie van alkaline batterijen kost 50 keer meer energie dan de batterij zelf kan produceren.

Het ontginnen van grondstoffen en de productie van gebruiksvoorwerpen vragen een hoog waterverbruik (wassen, koelen, chemische processen ... Maar het beschikbare zoet water op onze planeet is beperkt...

Productie van afval

Voor het maken van een product is meermaals het gewicht van dat product nodig in grondstoffen. 90% van de gebruikte grondstoffen belandt in de afvalbak, nog voor het product is afgewerkt.⁷ Om één gsm van ongeveer 100 gram te maken heb je 75 kilogram grondstoffen nodig. Tijdens de productie van die gsm vliegt dus 74,9 kg aan grondstoffen rechtstreeks de afvalbak in!

Andere voorbeelden ?

Tandenborstel = 1.5 kg afval

GSM = 75 kg afval

Computer = 1500 kg afval

Gouden ring = 2 ton afval

Sociale uitbuiting

Wat we niet weten (of liever niet weten) zijn de slechte werkomstandigheden waarin mensen onze consumptiegoederen moeten maken. Kobaltmijnen in Congo, waar kostbare grondstoffen voor onze GSM's gewonnen worden. Of kledingfabrieken in Azië. Wanneer wij een nieuwe smartphone kopen of ons een T-shirt voor €5 aanschaffen, zijn het deze mensen die de échte prijs betalen.

⁶ Source : The USGS Mineral Resources Program. Cité dans les Cahiers du développement durable, Jasmin Jalajel, Jean-Michel Lex, Daniela Noce, Claire Bonhomme, p. 98.

⁷ <http://les.cahiers-developpement-durable.be/vivre/les-matieres-premier-reserves/>

- **De verwerking van ons afval**

Thuis sorteren we ons afval zo goed mogelijk. Maar wat gebeurt er met al deze verschillende soorten afval? Waar gaan ze heen nadat de afvalwagons ze heeft meegenomen van onze stoep?

- In ons land is het **storten** van huishoudelijk afval verboden sinds 2008. De reden? Afval dat gewoon op **stortplaatsen** blijft liggen, produceert het broeikasgas methaangas en andere giftige stoffen die de bodem, het grondwater en de lucht sterk kunnen vervuilen. Toch is wereldwijd het storten van afval nog steeds de meest voorkomende verwerkingsmethode voor huishoudelijk afval.
- **Verbranding** stoot heel wat giftige gassen uit, zoals dioxine. Deze komen terecht in onze atmosfeer en later in onze bodem en ons water. In België worden de verbrandingsinstallaties uitgerust met verschillende hoogtechnologische filters en een systeem voor energierecuperatie. De resten van het verbrandingsproces (as en filterresten) vormen nog steeds zo'n 30% van de oorspronkelijke massa van het verbrande afval. Ze worden begraven op klasse 1-stortplaatsen voor 'gevaarlijk afval'. Het verbrandingsproces zorgt voor uitstoot van CO₂, een van de broeikasgassen die bijdragen tot klimaatverandering.
- Door te **recyclen** kunnen we de hoeveelheid afval dat wordt verbrand drastisch verminderen en sparen we heel wat grondstoffen uit. Toch is recyclage niet de oplossing voor al onze problemen. Zo heb je voor de selectieve inzameling van ons afval heel wat vrachtwagens nodig om het afval te vervoeren naar de sorteercentra. En het recyclageproces verbruikt zelf ook heel wat energie. Bovendien zijn vele producten niet oneindig recycleerbaar, bijvoorbeeld de kwaliteit van papier, plastic en staal vermindert bij elke recyclage. Tot slot is zo'n 15% van de zakken niet goed gesorteerd, waardoor dit afval toch in de verbrandingsoven belandt.

De sociale impact van afvaldumping. De levensduur van goederen als smartphones, computers... vermindert steeds sneller. Maar wat gebeurt er nadien mee? De verwerking van elektronisch afval is moeilijk en duur. Vanaf de jaren '80 ontstond er een exporthandel van dit afval naar verschillende landen. Het elektronisch afval, dat vaak erg giftig is, verhuist van geïndustrialiseerde landen naar Azië en Afrika. Zo is China uitgegroeid tot specialist in het herwinnen van edelmetalen uit afgedankte elektronische apparaten als gsm's, computers, televisies... Afrika is een echte openluchtdumpplaats voor allerlei soorten afval waarvan de rijke landen zich willen ontdoen. De milieuvergunningen en arbeidsvoorwaarden zijn er veel minder strikt. Het gevolg is dat de gezondheid van de werknemers er in gevaar komt, omdat zij blootgesteld zijn aan allerlei giftige stoffen. Tegelijkertijd raken ook de lucht, de bodem en de wateroppervlakken door deze stoffen vervuild.

- **Zwerfafval in de natuur**

Sommige mensen gooien afval op straat. Bewust of onbewust. Maar feit is dat er zo een grote hoeveelheid afval rechtstreeks in de natuur en het water terechtkomt. Zwerfval verontreinigt het milieu, brengt dieren in gevaar en het is gewoon verschrikkelijk lelijk. Bovendien duurt het vaak heel lang voor dat afval vergaat.

Voorbeelden van afbreektijden :

Papieren zakdoek: 3 maanden
Sigarettenfilter: 1 tot 2 jaar
Kauwgum: 5 jaar
Drankblikje: 10 tot 100 jaar
Plastic zakje: 100 tot 1000 jaar

De drijvende vuilnisbelten of 'plastic soep'

In het midden van de Stille, Indische en Atlantische Oceaan drijven ondertussen vijf gigantische afvalbelten. We praten over 'vuilnisbelten', maar 'plastic soep' omschrijft het probleem nog beter. Een grote hoeveelheid plastic drijft hier samen in het water rond. Deze stukken plastic worden door wind, rivieren en beken meegevoerd en eindigen uiteindelijk in de oceaan. Daar neemt de oceaanstrooming ze mee en komen ze samen in deze drijvende afvalbelten. De grootste hiervan heeft een oppervlakte 6 keer zo groot als Frankrijk! Dit plastic in zee en oceanen is verantwoordelijk voor de dood van vele zeedieren. Zij verwarren plastic met voedsel, slikken het in of raken erin verstrikt. Een studie wijst uit dat in 2050 meer plastic dan vis in onze oceanen te vinden zal zijn...

3. RICHTING EEN WERELD ZONDER AFVAL?

De feiten liegen er niet om, het afval dat we produceren vormt op talloze vlakken een gigantisch probleem. Maar hoe kunnen we er iets aan doen? Welke dagelijkse gewoonten kunnen we veranderen om naar een levensstijl zonder afval te evolueren? **Het beste afval is het afval dat we niet maken.** Dankzij inspirerende toonbeelden zoals Béa Johnson (Zero Waste Home), de Franse 'Famille presque Zero Déchet' of de blog van de Vlaamse 'Green Evelien' wordt de Zero Afval beweging stilaan bekend. Tijd om mee in de boot te stappen!

Dat kan geleidelijk aan, beginnende met eenvoudige handelingen: afval leren voorkomen, hergebruiken en sorteren in de juiste afvalbak van wat we niet kunnen voorkomen of hergebruiken.

VOORKOMEN

Afval voorkomen, dat is de bron van het kwaad aanpakken : zowel de producten die we kopen, als de verpakkingen.

- **Neen zeggen tegen de consumptiemaatschappij**

Als consument moet je de vraag leren stellen: heb ik dit product echt nodig?

Tijd nemen om na te denken voor je koopt en je niet meer te laten beïnvloeden door reclame is geen gemakkelijke reflex, maar wel essentieel wil je overconsumptie vermijden.

- **Kiezen voor duurzaam in plaats van wegwerp**

Ban wegwerpproducten: papieren servetten, plastic borden, bestek en bekers, papieren zakdoekjes, plastic zakjes... Voor elk van deze producten bestaat een gepaste oplossing. Vind je het afwassen van bestek en glazen te veel gevraagd, vergeet dan niet hoeveel energie nodig was om deze plastic voorwerpen te maken, die jij maar heel even gebruikt en al meteen weggooit⁸.

- **Kies voor vaste producten**

In de badkamer kan je sommige verpakte producten eenvoudig vervangen door blokken; zeep, shampoo, tandpasta... Het voordeel? Minder afval, ze gaan langer mee en vaak zijn ze van natuurlijke ingrediënten gemaakt.

- **Verpakking beperken**

Verpakking beperken is de eerste grote stap. Een paar tips:

- koop grote verpakkingen of bulk in plaats van kleine verpakkingen bv grote pot yoghurt in plaats van kleine potjes, een grote doos losse rijst in plaats van per kookportie in plastic zakjes.
- Verpakkingsarm winkelen kan je op de markt, bij de groenteboer, bij de bakker... Daar kan je heel eenvoudig je eigen zakjes en doosjes meenemen om te laten vullen.
- Bezoek eens een verpakkingsvrije winkel. Je vindt ze in alle grote steden in België en ondertussen ook al op kleinere plaatsen zoals Heusden-Zolder, Dendermonde, Doornik...⁹.
- Drink kraantjeswater. Zo beperk je het verpakkingsafval enorm.
- Neem een herbruikbare stoffen zak mee naar de winkel. Zo vermijd je dat je plastic zakken moet vragen aan de kassa en voorkom je afval. Bovendien ziet het er eens leuker uit!¹⁰ Ook voor groenten en fruit bestaan aangepaste stoffen zakjes, die je in eender welke winkel kan gebruiken ter vervanging van de plastic zakjes. Met een klein beetje extra organisatie maak je met gemak je afvalzak een heel pak lichter.

⁹ <https://www.bewustverbruiken.be/artikel/10-verpakkingsvrije-winkels-belgi%C3%AB>

¹⁰ In Brussel zijn plastic zakjes sinds september 2017 verboden:

<http://www.leefmilieu.brussels/themas/afval-grondstof/uw-plichten/plastic-zakken>

- **Voedselverspilling vermijden**

Wij Belgen zijn staan op de tweede plaats in Europa op gebied van voedselverspilling. Enkel Nederland doet het nog slechter. Niet bepaald iets om trots op te zijn... Maar het geeft ons wel de kans vooruitgang te boeken. Hoe?

- Door op voorhand voor we naar de winkel gaan te bepalen hoeveel voedsel we nodig hebben. Maak een boodschappenlijstje en houd je eraan.
- Door onze restjes goed te benutten : van oud brood maken we croutons, paneermeel, croque monsieurs, verloren brood. Oude groenten toveren we om in soep en overrijp fruit past perfect in onze smoothies...

- **Doe-het-zelf**

Zelfgemaakte koekjes, kleren, zelfgekte weekte groenten en fruit... zorgen voor minder afval. Ze beperken onze ecologische impact, door de lengte van de productieketen te minimaliseren. En tenslotte is het meestal nog goedkoper ook. Zo is het zelf maken van vloeibaar wasmiddel tot zeven maal goedkoper dan vloeibaar wasmiddel te kopen in de supermarkt (recept vrij te vinden op internet).

- **Minder is meer**

- Wat ons het meest gelukkig blijkt te maken, zijn vaak geen materiële spullen. Tijd doorbrengen met mensen die belangrijk zijn of doen wat we leuk vinden scoren vaak hoger. Geef daarom eens een theaterbezoek, concert of een etentje op restaurant cadeau. Misschien geeft het wel meer voldoening dan een gadget of DVD...
- Ontrommelen

HERGEBRUIKEN

Geef een tweede leven aan spullen, zodat ze niet in de afvalbak belanden.

- **Huren of ruilen**

Bibliotheken zijn goed ingeburgerd, maar hoorde je al van speel-o-theken, uitleendienst voor fietsen, werktuigen, kledij of babyspullen ?

- **Ver kies tweedehands**

Kledij, spelletjes, boeken, meubels... In tweedehandswinkels vind je de leukste, origineelste en daarbovenop goedkoopste spullen.

Uiteraard zijn ook rommelmarkten, garageverkoop, ... ideale plekken om fijne spullen te vinden.

- **Herstel waar mogelijk**

Ben je zelf geen handige Harry? Dan zijn herstelinitiatieven misschien wel iets voor jou: <https://www.bewustverbruiken.be/rubriek/wij-repareren>

Het bekendste blijft natuurlijk de 'Repair cafés'. Dit zijn bijeenkomsten waarop buurtgenoten elkaar op vrijwillige basis helpen bij het herstellen van allerlei voorwerpen als kleding, elektrische apparaten, meubels, fietsen en computers¹¹.

- **Hergebruik**

Met een gezonde dosis creativiteit en wat hulp van sites zoals 'Pinterest', kunnen we 'afval' omvormen tot de leukste dingen: kledij pimpen, decoratie maken, juwelen gemaakt van oude flessen of fietsbanden, meubels uit paletten of autobanden... de voorbeelden zijn talrijk en vaak verbluffend.

- **Geef- en ruilkasten**

Geefkasten zijn plaatsen waar je voorwerpen die je zelf niet meer kan gebruiken kan achterlaten om er een nieuwe eigenaar voor te vinden. Een ideeetje voor op school, op het werk, in het jeugdcentrum... ?

¹¹ Op www.uitinvlaanderen.be vind je een mooi overzicht van de Vlaamse Repair Cafés. Voor Wallonië en Brussel kan je terecht bij www.repairtogether.be.

In een ruilkast stop je nog bruikbare dingen die je zelf niet meer nodig hebt en in ruil mag je er iets anders uitnemen. Bijvoorbeeld “een boek voor een boek”: je kan er een boek uitnemen mits je er tegelijkertijd ook een boek terug inzet dat jij niet meer nodig hebt.

- **Compost**

De natuur kent haar eigen biologische kringloop. Groenten-, fruit- en tuinafval worden omgevormd tot ‘compost’, de perfecte basis voor onze moestuin.

MAAR ER IS MEER

- **Sorteren om te recyclen**

Door recycleerbaar afval in de juiste afvalbak te sorteren, zorg je ervoor dat het een tweede leven krijgt in een nieuwe vorm. Van glas kan opnieuw glas gemaakt worden, aluminium blikjes kunnen omgevormd worden tot een fiets, en plastic flessen kunnen gerecycleerd worden tot fleece truien.

- **Zwerfvuil opruimen**

Voor zwerfafval is de enige oplossing het afval oprapen als het op de grond valt of ligt. Tegelijk worden een heleboel problemen die het afval in onze natuur veroorzaken, vermeden.

4. TEN SLOTTE

Wat onze afvalberg betreft staan we voor een gigantische uitdaging. We kunnen ons daar machteloos over voelen of denken dat onze impact verwaarloosbaar is. Nochtans hebben wij als de consument de macht in handen. Met een vraag naar verandering zijn wij zelf de motor voor een aangepast aanbod vanuit de industrie. De ‘Zero Afval’ beweging die zich op dit moment ontwikkelt is een unieke kans om onze stem te laten horen en een bewijs te leveren dat het niet alleen anders moet, maar ook kan!

Laat ons dus allen samen aan het zeil trekken. Doe mee met ‘Zero Afval’ met je klas. Je leerlingen zijn ten slotte de volwassenen van de toekomst. Een toekomst die wat ons betreft afvalvrij zal zijn!

5. WIL JE NOG MEER WETEN ?

PEDAGOGISCH MATERIAAL

SITES

Netwerk Bewust Verbruiken – Info, nieuws en praktische tips over duurzame consumptie voor iedereen
www.bewustverbruiken.be

Brussel leefmilieu – Pedagogisch materiaal voor scholen om te bestellen of downloaden
<http://www.leefmilieu.brussels/themas/afval-grondstof/op-school>

MOS (Milieuzorg Op School) - Educatieve bundels, tools voor scholen

<https://www.lne.be/milieuvorming-en-educatie/mos-duurzame-scholen-straft-scholen>

OVAM (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij) – Publicaties en info over afval(beheer)

<http://ovam.be/>

Bond Beter Leefmilieu – Documentatie, activiteiten en nieuws over circulaire economie als oplossing

<https://www.bondbeterleefmilieu.be/themas/circulaire-economie>

Green Evelien – Blog en workshops over duurzaam en zero waste leven <http://www.greenevelien.com/>

Mooimakers – het Vlaamse initiatief tegen zwerfvuil en sluikstort van de OVAM, Fost Plus en de VVSG. Ze ondersteunen ook scholen, oa met uitleenmateriaal om een zwerfvuilactie op touw te zetten.

<http://mooimakers.be/wat-kan-jij-doen/school>

Ecologische voetafdruk - De ecologische voetafdruk is de geschatte oppervlakte aarde (uitgedrukt in hectaren) die een persoon nodig heeft om te produceren wat wordt verbruikt en te absorberen wat wordt weggegooid. Bereken je ecologische voetafdruk met de test door WWF. Je krijgt hier ook tips om je voetafdruk te verkleinen. <http://voetafdruktest.wnf.nl/>

WORKSHOPS

GoodPlanet Belgium: alle workshops over ‘Duurzame consumptie en afvalbeheer’ vind je hier opgelijst:

<http://www.goodplanet.be/nl/jongeren-scholen/consumptie-afvalbeheer.php>

Educatief materiaal

- MOS, duurzame scholen, straffe scholen
- Mooimakers – lespakketten rond zwerfafval : <http://mooimakers.be/pagina-lespakketten>
- Bond Beter Leefmilieu
- [Brussel leefmilieu](#)

FILMS & DOCUMENTAIRES

- Leefmilieu Brussel:
 - **Volle vuilbak** – 3-6 jaar : dit filmpje van 7 minuten toont een volwassene die als scholier verkleed is en grote stommiteiten begaat door voor veel afval te zorgen. Door een nachtmerrie neemt hij nieuwe gewoonten aan ...
 - **Lisa, de koning en Boterhansje** – 6-12 jaar : op de dvd staat een verfilming van een Chinees schimmenspel dat in drie onderdelen overconsumptie, verspilling en [ecoconsumptie](#) aansnijdt. De leerlingen maken er kennis met Lisa (een lekkerbekje dat alles eet), met een koning (die zich ondanks een overvloed aan cadeaus verveelt) en met drie kinderen die met hun op verschillende manier ingepakte boterhammen op zak de wolf tegenkomen.
- **“The Story of Stuff”** – PUBLIEK : 16-18 jaar - 21 min. – 2007 – Toegankelijk via deze link: <http://storyofstuff.org>. Annie Leonard, toont ons haar ideeën over hoe de huidige consumptiemaatschappij werkt en wat er fout is aan de moderne productieprocessen. Alles wordt geïllustreerd met duidelijke animaties, die het begrijpen vergemakkelijken. Je kan ook over andere gelijkaardige thema’s een filmpje vinden: The Story of Electronics, The Story of Bottled Water, ...
- **“The Lightbulb conspiracy”**: PUBLIEK: 14-18 jaar – 75 min. – 2010
In deze documentaire zien we hoe grote industriële spelers de levensduur van hun producten bepaalden en verkortten. Met name de nylonkous en de gloeilamp zijn de 2 prominente spelers in deze documentaire.

- **“Taste the waste”** - PUBLIEK: 12-18 jaar – 88 min. – 2011 (réf. TM8281) : een onthutsende documentaire over de gigantische hoeveelheden voedsel die in Europa dagelijks bij het afval belanden. De documentairemakers gaan op zoek naar de logica die dit economische systeem in stand houdt.
- **“Cradle to Cradle”** – van C2CPlatform – 4 min uitleg over wat Cradle to Cradle (kringlooeconomie) juist is door de analogie te maken met de natuur, en hoe bedrijven ermee aan de slag kunnen.
<https://www.youtube.com/watch?v=5IAkZD1X0iA>

BOEKEN

- **Zero Waste Home (Engels)** – Bea Johnson
Hét boek om je leven te veranderen in een Zero Waste lifestyle. Met heel veel praktische tips en zonder belerend te zijn.
- **Leven zonder afval** – Emily Jane Lowe
Het verminderen van afval is niet moeilijk en vooral leuk om te doen! Dit boek staat vol staat met tips, ideeën en fijne recepten. Emily geeft ook regelmatig workshops en lezingen door heel Nederland en België.
- **Material matters** - Thomas Rau Sabine Oberhuber
In negen hoofdstukken vol aansprekende voorbeelden werken Thomas Rau en Sabine Oberhuber stapsgewijs toe naar een nieuw economisch model. Een wereld waarin de consument niet langer 'eigenaar' maar 'gebruiker' is, materialen rechten krijgen en afval verleden tijd is.
- **Een kwestie van hebben of zijn** – Erich Fromm
Grondslagen voor een nieuwe levensorientatie in de consumptiemaatschappij

ANDERE ORGANISATIES EN PARTNERS

- **Leefmilieu Brussel** : Brussels instituut voor Milieubeheer <https://leefmilieu.brussels/>
- **Fost +** : Coördinatie van de inzameling, sortering en recyclage van huishoudelijk afval in België. www.fostplus.be
- **Europese week van de afvalvermindering**: een initiatief ter bevordering van sensibiliseringsacties rond een duurzaam grondstof- en afvalbeheer gedurende één week (oa. Let's clean up Europe) <http://www.ewwr.eu/nl/project/main-features>

GoodPlanet Belgium – Edinburgstraat 26 1050 Brussel
challenges@goodplanet.be
www.goodplanetchallenges.be